

ŠKOLNÍ ROK 2023/2024

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Kontaktní informace

Název:

Základní škola pro žáky se specifickými poruchami učení a mateřská škola logopedická Schola Viva, o.p.s.

Adresa:

Erbenova 16, 787 01 Šumperk

Telefonické spojení: 583 214 153

E- mail: viva@schola-viva.cz

Datová schránka: 94zma8c

IČO: 25827707

IZO: 600027139

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Program proti šikanování je nedílnou součástí Preventivního programu školy a Školní preventivní strategie. Školní program proti šikanování je nejúčinnějším způsobem, jak ochránit děti před šikanou. Program proti šikanování má přispívat k vytváření bezpečného prostoru, respektujícího a vstřícného prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy pro případ řešení šikanování. Je určen pedagogickým i nepedagogickým pracovníkům školy, stejně tak žákům a jejich rodičům. Škola respektuje identitu a individualitu každého svého člena, odmítá násilí a zneužití moci v jakékoli podobě a přiznává riziko výskytu šikany.

Školní program proti šikanování vychází z následujících dokumentů:

- Metodické doporučení k prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, MŠMT č.j. 21291/2010-28
- Vyhláška MŠMT č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školských zařízeních
- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)
- Národní strategie primární prevence rizikového chování na období 2019–2027 (dokument MŠMT)

MOTIVOVÁNÍ PEDAGOGŮ PRO ZMĚNU

Pedagogičtí pracovníci si uvědomují důležitost prevence a znají postupy řešení při zjištění problémů. Na poradách jsou průběžně seznamováni s aktivitami Preventivního programu školy, poznatky získané na seminářích, spolupracují s výchovným poradcem a školním metodikem prevence. Jsou si vědomi, že chceme-li vytvořit ve škole bezpečné prostředí, ve kterém budou spokojeni žáci i pedagogové, má prevence i důsledné řešení případných problémů nezastupitelné místo v jejich práci. Důležité je v této oblasti vzdělávání pedagogů, odborně připravit pedagogy školy na práci s třídními kolektivy, odhalování příčin vzniku šikany a šikany ve všech jejích formách nebo případné odhalování dalších nežádoucích jevů objevujících se uvnitř třídních kolektivů. Pedagogové by se měli naučit správně postupovat a řešit vzniklé problémy, orientovat se v současných metodách vedoucích k minimalizaci šikany, ale také v legislativě a obracet se na odborníky.

ŠKOLNÍ PORADENSKÉ SLUŽBY

V rámci školního poradenského pracoviště jsou nabízeny služby, v rámci kterých jsou poskytovány individuální i skupinové služby žákům, pedagogům a zákonným zástupcům: činnost ŠP, ŠMP, VP.

BEZPEČNÉ PROSTŘEDÍ VE ŠKOLE, PREVENCE A SPOLEČNÝ POSTUP ŘEŠENÍ ŠIKANY

Škola má ze zákona jednoznačnou odpovědnost za vytváření a udržování bezpečného prostředí, za ochranu žáků a jejich zdraví a za předcházení vzniku jakýchkoli forem rizikového chování na škole, tedy i šikany. Je důležité, aby se na vytváření bezpečného prostředí a předcházení šikany podílela celá škola. Stěžejní roli a zodpovědnost za tuto oblast nese ředitel školy, jeho role a aktivní přístup k problematice předcházení a řešení šikany je nenahraditelná. Ředitel školy má zároveň odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance, tedy také za prevenci šikany zaměřené na učitele, která je zmíněná na konci kapitoly.

Všichni pedagogičtí pracovníci školy při svém kontaktu s žáky při vyučovacích hodinách i mimo ně, v areálu školy a na mimoškolních akcích sledují chování žáků vůči sobě navzájem, ve vztahu k žákům zachovávají profesionální přístup. Zvýšenou pozornost je třeba věnovat všem znakům šikanování.

Třídní učitel je v pravidelném kontaktu s žáky třídy, zajímá se o problémy žáků a o jejich vzájemné vztahy. V případě výskytu konfliktů se pokouší zjistit jejich příčinu a zamezit dalšímu rozvoji. V případě podezření na výskyt šikany nebo chování, ze kterého by se mohla šikana vyvinout, neprodleně každý z pedagogů o věci informuje třídního učitele. Třídní učitel ihned informuje metodika prevence nebo výchovného poradce a upozorní na problém všechny pedagogy, kteří se třídou pravidelně pracují, požádá je o spolupráci při sledování třídy.

Třídní učitel se ve spolupráci s metodikem prevence, výchovným poradcem pokusí získat více informací o vývoji vztahů mezi žáky třídy. Žádný z pedagogů žáky nebude předem v této věci kontaktovat ani provádět vyšetřování. O situaci je nutné vždy informovat ředitele školy.

Specifickými otázkami v prevenci a řešení šikany je pověřeno Školní poradenské pracoviště a jeho pracovníci. Tito pracovníci disponují kompetencemi k řešení počáteční šikany a k vyhodnocování potřeb školy k pokročilé šikaně. Při potvrzení podezření na výskyt šikany metodik prevence nebo výchovný poradce s vedením školy provedou hlubší vyšetření situace. Při šetření postupují podle doporučených metod. Škola může požádat o externí spolupráci zejména při šetření pokročilé šikany.

Pravidla chování jsou specifikována ve Školním řádu, a to včetně pravidel pro používání mobilních telefonů. Škola kontinuálně realizuje specifickou primární prevenci rizikového chování (včetně šikany), viz Preventivní program školy.

PRIMÁRNÍ PREVENCE

Primární prevence probíhá ve výuce, ve školních i mimoškolních programech. Škola má zpracován Školní řád, se kterým jsou každoročně žáci seznámeni, a který je představen na úvodních třídních schůzkách také rodičům. Primární prevence je obsažena v dokumentu Preventivní program školy.

Škola se kontinuálně zabývá primární prevencí v jednotlivých ročnících. Škola bude vždy využívat preventivních opatření tak, aby se zabránilo i náznakům šikany. Při včasné podchycení šikany je velká šance na zvládnutí situace. Využit se dají třídnické hodiny, komunikace s dětmi během přestávek, podnikání společných akcí apod. Cílem je rozvíjet pozitivní vztahy mezi žáky, vést je k sebedůvěře, přiměřenému sebevědomí a odpovědnosti za své jednání. Snažíme se dodržovat ovzduší důvěry mezi žáky a pedagogy. V kritických situacích dáváme jasně najevo, že toto chování je špatné a nelze jej tolerovat. Učitelství sbor nevystupuje lhostejně k projevům agresivity. Prevence s využitím vzájemné komunikace.

PRIMÁRNÍ PREVENCE V TŘÍDNICKÝCH HODINÁCH

Prevence probíhá zejména v třídnických hodinách, jejichž cílem je primárně podpora zdravých vztahů, pozitivní atmosféry, budování důvěry mezi žáky a třídním učitelem. Třídní učitel sleduje vztahy ve třídě a podílí se na jejich rozvoji. Třídní učitel vysvětluje, co je a co není šikana, co je a co není „bonzování“, jak se zastat oběti, jak a kdy vyhledat pomoc dospělého.

PRIMÁRNÍ PREVENCE VE VÝUCE

Prevence probíhá také při výuce. Učitelé vnímají nutnost vytvoření bezpečného prostředí ve třídách. Netolerují u žáků hrubé, vulgární, agresivní a nezdvořilé chování. Vedou žáky k jednání s úctou a respektem se všemi, bez rozdílu rasy, náboženství, kultury a sociálního zázemí. Kládou důraz na slušné chování a vzájemnou pomoc, motivují ostatní, aby se takové chování stalo normou. Vytvářejí spolu se žáky pravidla chování ve třídním kolektivu. Podle možnosti svého předmětu zařazují do výuky prvky o bezpečném chování, rozvíjí pozitivní vztahy. Součástí prevence je rozvoj v oblasti zdravého životního stylu (prvouka, výchova ke zdraví, tělesná výchova), v oblasti společenskovední a sociálně právní (vlastivěda, dějepis, výchova k občanství), v oblasti přírodovědné (prvouka, přírodověda, přírodopis, chemie). Témata prevence rizikového chování včetně problematiky agresivního chování, šikany a kyberšikany jsou zapracována do školního vzdělávacího programu. K tomuto účelu jsou převážně využity předměty, které se přímo vztahují k prevenci rizikových jevů (člověk a jeho svět – prvouka, výchova k občanství, výchova ke zdraví, informační a komunikační technologie, tělesná, výtvarná výchova). Povinností všech pedagogů je vytvářet bezpečné vztahy mezi dětmi a eliminovat aktivity, které podporují rizikové chování a zvyšují napětí. Ve výuce podporujeme práci ve skupinách, vzájemnou komunikaci mezi žáky. Dobré je využívat besedy ve výchovných předmětech a spolupracovat s externí pracovníky. Při všech činnostech organizovaných školou (exkurze, výlety, vycházky, kroužky, školní družina) pedagogové zajišťují dozor. V rámci smysluplného vyplnění volného času škola umožňuje žákům navštěvovat kroužky, které organizuje škola. Kládeme důraz na rozvoj pozitivních mezilidských vztahů + vzájemný respekt, dodržování zásad slušného chování. Na mimoškolních akcích se žáci řídí pravidly a dodržují Školního řádu.

SPOLUPRÁCE SE ZÁKONNÝMI ZÁSTUPCI, JEJICH ODPOVĚDNOST, KOMUNIKACE SE ŠKOLOU

Zákonní zástupci jsou seznámeni se základními dokumenty školy formou webových stránek. V průběhu školního roku se konají třídní schůzky, na kterých jsou rodiče seznámeni s pracovníky školy, včetně pracovníky Školního poradenského pracoviště, podrobně jsou jim představeny webové stránky školy včetně dalších dokumentů. V souladu s platnou legislativou škola žádá rodiče o informovaný souhlas s poskytováním poradenských služeb.

Při podezření na šikanování žáka je nezbytná spolupráce jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Zákonní zástupci mají možnost kdykoli využít služeb školního poradenského pracoviště a konzultovat v čas své podezření, podílet se na jeho řešení, případně také přijmout pomoc s řešením následků. V průběhu vyšetřování nebo bezprostředně po skončení jsou prokazatelně seznámeni zákonní zástupci žáků se situací (sepsán záznam pohovoru s rodiči). Úkolem je rodiče informovat o zjištěných a závěrech školy a domluvit se na dalších opatřeních. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci i na taktický přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

Prostřednictvím webových stránek, případně komunikačního kanálu Bakaláři jsou rodiče seznamováni s aktuální nabídkou a účastí jednotlivých tříd v preventivních programech zaměřených na vztahy a klima ve třídě. Podporujeme učitele v navázání důvěry mezi učitelem a rodičem a aktivní spolupráci při řešení problémů.

CO JE A CO NENÍ ŠIKANA

Šikana je:

- jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrašit žáka, případně skupinu žáků spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit.
- Projevy: fyzické útoky, vydírání, krádeže, poškozování a braní věcí, slovní nadávky, pomluvy, vyhrožování, vysmívání, ponižování, sexuální obtěžování.

Důležité znaky šikanování: záměrnost, cílenost, opakování (není podmínkou), nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku, samoučelnost agrese.

Šikana není:

- škádlení a agrese, která nemá znaky šikanování, to je opakování, záměrnost, nepoměr sil.

Rozdíl mezi šikanováním a škádlením (Kolář, 2011)

Definice škádlení:

Škádlení patří k rovnocenným, kamarádkým nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm vítěz ani poražený.

Záměr:

Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.

Motiv:

Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Být odolnější, zmužnění.

Postoj:

Respekt k druhému a sebeúcta.

Citlivost:

Vcítění se do druhých

Zranitelnost:

Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.

Hranice:

Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.

Právo a svoboda:

Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opřevovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.

Důstojnost:

Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.

Emoční stav:

Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvaní. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.

Dopad:

Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.

Definice šikany:

Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.

Záměr:

Ublížit, zranit a ponižít.

Motiv:

Základní tandem - moc a krutost. Další motivy překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...

Postoj:

Devalvace, znevážení druhého

Citlivost:

Tvrdost a nelítostnost

Zranitelnost:

Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.

Hranice:

Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.

Právo a svoboda:

Bezpráví. Pokud se dítě brání nebo dokonce „legraci“ oplátí je tvrdě ztrestáno!

Důstojnost:

Ponížení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.

Emoční stav:

Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.

Dopad:

Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

CO JE A CO NENÍ KYBERŠIKANA

Kyberšikana je forma psychické šikany zneužití informačních a komunikačních technologií, zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu – sms, e-maily, nevhodné komentáře na sociálních sítích, vyvěšování urážlivých materiálů na internetu....

Typické rysy:

- časově neomezená – útočník může oběť obtěžovat 24hodin denně publikum široké – kdokoliv o obsah se šíří velmi rychle – prostřednictvím informačních technologií
- anonymita pachatelů – je zpravidla obtížné, pokud je pachatel zdatný v práci s PC, mobilem apod., vypátrat jeho identitu o změna pojetí osobnosti agresora x oběti – anonymita informačních technologií umožňuje útočit i zjevně fyzicky slabším jedincům na zdatné oběti
- možná neúmyslnost – zveřejnění fotografií nemusí být vždy míněno jako útok na kohokoliv, nicméně může ve výsledku způsobit nepříjemnosti oběti.

Kyberšikana není:

- Oprávněná kritika na internetu bez zlého úmyslu, bez nadávek a ponižování, rovněž takto neoznačujeme vzájemné internetové psychické násilí ani věcný konflikt mezi rovnocennými partnery
- I když školní šikana ani kyberšikana nejsou samy o sobě trestným činem, její projevy mohou podstatu trestných činů naplňovat.

POSTUP ŘEŠENÍ PŘI PODEZŘENÍ NA ŠIKANU:**1/ Postup pedagogického pracovníka:**

- informují-li rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování,
- Zahájí okamžitě vyšetření, spolupracuje se ŠMP, VP a ŠP,

- bezodkladně informuje vedení školy,
- má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, zahájí okamžitě vyšetření,
- spolupracuje se ŠMP, VP a ŠP a bezodkladně informuje vedení školy
- v případě prokázaných projevů šikany, neprodleně informuje vedení školy a spolupodílí se na vyšetřování podle pokynů ředitelky školy

2/ Postup vedení školy:

- vedení školy se zabývá každým podezřením na šikanování
- rozhodne, zda je škola schopna zvládnout šikanu vlastními silami nebo potřebuje pomoci odborníků, zda je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR
- v případě prokázaných projevů šikany informuje pracovníky ŠPP, se kterými se bude spolupodílet na řešení šikany
- vedení školy je zodpovědné za informování rodičů zákonných zástupců, kterých se daná situace týká
- dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu, oznámí bezodkladně tuto skutečnost Policii ČR, stejně tak v zájmu bezpečí a zdraví žáků oznámí tuto skutečnost OSPOD
- v případě negativních dopadů šikanování na oběť nebo celou skupinu žáků, případně celého třídního kolektivu zajistí následnou péči psychologů školy nebo další specializovaných pracovišť

3/ Postup zákonných zástupců při podezření na šikanu:

- zákonní zástupci informují o podezření na šikanování třídního učitele, případně pedagogického pracovníka, při jehož hodinách nebo dohledu nad žáky k šikaně dochází
- zákonní zástupci se mohou rovněž přímo obrátit na pracovníky ŠPP nebo na vedení školy

POSTUP ŠETŘENÍ PODEZŘENÍ NEBO PROKÁZANÉ ŠIKANY v počáteční fázi:

1. Odhad závažnosti - jakékoliv náznaky rizikového chování brát vážně
2. Vyslechnout informátora
3. Vyslechnout oběť
4. Vyslechnout svědky, kteří to viděli
5. Vyslechnout agresora (y)
6. Návrh opatření výchovnou komisí (metodik prevence, výchovná poradkyně, třídní učitel, ředitelka školy)
7. Oznámit rodičům oběti, agresorů – každého zvlášť

CO NIKDY NEDĚLAT!

1. Nerozebírat to před celou třídou
2. Nevyslychat najednou oběť a agresory
3. Nebrat věc na lehkou váhu – oběť se bojí a bude lhát

JAK SPRÁVNĚ POSTUPOVAT!

1. Zvat každého účastníka zvlášť
2. V případě výpovědí agresorů se zaměřit na rozpory ve výpovědích.
3. Snažit se, aby ostatní nevěděli, že je někdo vyslýchán

POSTUP ŘEŠENÍ ŠIKANY S NEOBVYKLOU FORMOU, tzn. výbuch skupinového násilí vůči oběti (třídního lynčování):

A. První (alarmující) kroky pomoci

1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany
2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy

4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi
5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře)
6. oznámení na Policii ČR, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování + informace rodičům

C. Vyšetřování

1. rozhovor s obětí a informátory
2. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků
3. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky
4. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory

D. Náprava

metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

PREVENCE PROTI ŠIKANOVÁNÍ:

Organizace a řízení školy:

Otázka prevence šikany a její minimalizace úzce souvisí s dobrou komunikací jednotlivých pracovníků školy. Organizace chodu školy musí umožňovat častou a pružnou komunikaci o problémových jevech; stejně tak informovat pedagogický sbor o postupech a výsledcích šetření.

Složení užší realizačního týmu

Třídní učitel, školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog, vedení školy, případně vychovatelka školní družiny.

ODPOVĚDNOST ŠKOLY A PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

Škola je povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a s ním souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projev neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc. Proto by na prevenci šikany i při řešení jednotlivých případů měli spolupracovat všichni pedagogové podle předem stanovených postupů.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

a) Dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR. Trestní oznámení je možné podat také na státní zastupitelství.

b) Dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností anebo poskytování školských služeb, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí.

c) Škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo (viz § 6, 7 a 10 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů). Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu (§ 367 TZ). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřování (§ 366 TZ) či schvalování trestného činu (§365 TZ), v krajním případě i podněcování (§ 364 TZ).

PREVENCE V RÁMCI TŘÍDNÍHO KOLEKTIVU:

Třídní učitelé se zaměřují na činnosti rozvíjející pozitivní vztahy a provádějí zpětnou vazbu uplynulého období s rozbohem. Žáci by měli být především seznámeni s následujícími oblastmi a měly by u nich rozvíjeny tyto dovednosti:

**Co je a co není šikana.
Co je a co není „žalování“.
Jakým způsobem se zastat oběti?
Jak vhodným způsobem vyhledat pomoc dospělého.**

PREVENCE VE VÝUCE:

Všichni učitelé vnímají důležitost vytváření bezpečného prostředí. Kromě práce ve svém předmětu se soustředí na rozvoj pozitivních vztahů. Umožňují rozvíjet spolupráci i zpětnou vazbu. Pracujeme s pravidly tříd a dynamikou třídního kolektivu. Učitelé se snaží vyhnout technikám a metodám, které neúčelně vytvářejí či zvyšují napětí a následně vytvářejí potřebu uvolnit (vybít si) negativní energii na spolužákovi, např.:

- veřejné vyhlášení výsledků písemných prací
- srovnávání jednotlivých žáků a tříd
- ironizování, zesměšňování
- nenaplněné hrozby, častý křik
- vytváření stresového prostředí při učení

ŠIKANA – výklad a doporučení podle Jiřího Koláře

1. Nepřímé (varovné) znaky šikanování mohou být např.:

- Žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády.
- Při týmových sportech bývá jedinec volen do mužstva mezi posledními.
- ☒O přestávkách vyhledává blízkost učitelů.
- Má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený.
- Působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči.
- Stává se uzavřeným.
- Jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje.
- Jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené.
- Zašpiněný nebo poškozený oděv.
- Stále postrádá nějaké své věci.
- Odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy.
- Mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy.
- Začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole.
- Odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit. (Zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy, neboť přízpusobovací konflikty nejsou vzácností!)

2. Přímé znaky šikanování mohou být např.:

- Posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo "legrací" zranitelný.
- Kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávisným, nebo pohrdavým tónem.
- Nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil.
- Příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje.
- Nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich.
- Honění, strkání, rány, kopání, které třeba nejsou zvlášť silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí.
- Rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout.
- Rodiče žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků šikanování:
- Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.

- Dítě nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by se telefonovalo apod.
- Dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem.
- Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno při bedlivější pozornosti pozorovat strach.
- Ztráta chuti k jídlu.
- Dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.
- Dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu).
- Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"
- Dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.
- Dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.
- Dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze.
- Dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.
- Dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.
- Dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Svě zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)
- Dítě se vyhýbá docházce do školy.
- Dítě se zdržuje doma víc, než mělo ve zvyku.

Stádia šikanování

Motto:

„Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.“

„První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.“ (PhDr. M. Kolář)

Stadia šikanování podle PhDr. M. Koláře:

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které jsem pro přehlednost označil jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná.

Stadia šikanování podle Michala Koláře, 1990, 1996, 1997, 2000 aj.

Vypracovala: Mgr. Viola Davidová, ŠMP

Schváleno na pedagogické radě dne: 1. 9. 2023

Ředitel školy: Mgr. Miroslav Haltmar, MBA, MSc.